

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПРОФІЛЮ ГАРАНТА ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ «ПСИХОЛОГІЯ»

Цумарєва Н. В.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології, соціології та педагогіки
Донецький державний університет внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна*

Реформування системи вищої освіти в Україні та перехід до студентоцентрованої парадигми вимагають оновлення підходів до управління освітнім процесом. Ключовою фігурою в цьому контексті є гарант освітньої програми (ОП). В 2015 році у контексті нового Закону України «Про вищу освіту» [3] та ЄС-орієнтованих стандартів ESG-2015 було створено орган, який координує систему забезпечення якості – Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЯВО). Саме в рамках цих реформ було впроваджено концепцію ролі гаранта освітньої програми як окремого функціонального елементу внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти.

Питання якості вищої освіти та ролі гарантів освітніх програм досліджували С. Калашнікова, В. Кремень, а також експерти НАЗЯВО. Зокрема, О. Єременко, А. Бутенко [1] у своєму доробку висвітили питання правового статусу, професійного та демографічного портрету гаранта освітньої програми. Проте, специфіка компетентнісного профілю гаранта саме для психологічних програм залишається недостатньо висвітленою.

Будучи гарантом освітньої програми «Психологія (Юридична психологія)» на першому (бакалаврському) рівні Донецького державного університету внутрішніх справ, необхідно відмітити, що для даної спеціальності роль гаранта виходить за межі суто адміністрування, оскільки він має забезпечувати баланс між теоретичною підготовкою та формуванням практичних навичок майбутніх фахівців у сфері ментального здоров'я. До того ж, необхідно враховувати специфіку воєнного часу, вимушену трансформацію

освітнього процесу, навчання в умовах хронічної небезпеки, невизначеності та емоційного напруження, частих блекаутів, що істотно впливає на якість засвоєння знань і психічне благополуччя здобувачів освіти.

Положення про гаранта освітньої програми у Донецькому державному університеті внутрішніх справ визначає порядок призначення, основні завдання, права, обов'язки та відповідальність гаранта освітньої програми, за якою здійснюється підготовка здобувачів/здобувачок вищої освіти [2].

Для ефективного здійснення своїх функцій, гарант освітньої програми має володіти низкою компетентностей. «Компетентність – динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність» [1, с. 175].

Загальні та професійні компетентності гаранта – це універсальні навички, що дозволяють ефективно взаємодіяти з усіма стейкхолдерами (студентами, викладачами, роботодавцями). Під компетентностями гаранта освітньої програми ми розуміємо інтегративну характеристику професійної діяльності науково-педагогічного працівника, що поєднує нормативно-правову обізнаність, фахову експертність, проєктувальні та управлінські здібності, аналітичне мислення, комунікативну готовність і дотримання принципів академічної доброчесності з метою забезпечення якості та сталого розвитку освітньої програми. Коротко охарактеризуємо їх.

Нормативно-правова компетентність включає знання законодавства у сфері вищої освіти, орієнтування у стандартах вищої освіти за спеціальністю, володіння процедурою акредитації освітньої програми та розуміння критерії оцінювання якості освітньої програми [4].

Академічна (фахова) компетентність передбачає науковий ступінь та/або вчене звання за відповідною або спорідненою спеціальністю, активну наукову діяльність, публікації у фахових виданнях, участь у професійних та міжнародних проєктах та здатність оновлювати зміст ОП відповідно до сучасних досліджень.

Проєктувальна компетентність гаранта включає розроблення та оновлення освітньої програми, формулювання програмних результатів навчання, узгодження результатів навчання з освітніми компонентами, забезпечення логічної структурованості ОП та інтеграцію компетентнісного підходу.

Управлінська компетентність – це перш за все ефективна координація роботи проєктної групи, організація внутрішнього моніторингу якості, аналіз результатів опитувань студентів та роботодавців,

планування удосконалення ОП, підготовка низки документів до акредитації, а також вміння мотивувати колег до оновлення змісту дисциплін та впровадження інновацій.

Комунікативна компетентність гаранта ОП – це вміння взаємодіяти зі здобувачами освіти, співпрацювати з роботодавцями, підтримувати ефективну комунікацію з адміністрацією ЗВО, представляти ОП під час акредитаційної експертизи та публічно аргументувати концепцію та специфіку освітньої програми.

Аналітична компетентність включає в себе оцінювання відповідності ОП стандарту, постійний аналіз ринку праці, виявлення сильних та слабких сторін програми, підготовку аналітичних звітів, вивчення передового світового та вітчизняного досвіду підготовки здобувачів вищої освіти задля вдосконалення ОП.

Етична та академічна компетентність – це дотримання принципів академічної доброчесності, забезпечення прозорості процедур, запобігання конфлікту інтересів та відповідальність за якість підготовки здобувачів.

Окрім виділених нами компетентностей, гарант ОП має володіти й спеціально-психологічною компетентністю, оскільки психологія є професією з високим рівнем етичної відповідальності. Тому гарант повинен інтегрувати в ОП міжнародні етичні стандарти (APA, EFPA), розуміти специфіку організації баз практики, враховувати актуальні запити суспільства (наприклад, включення в робочі програми модулів з кризової психології та роботи з травмою).

Також необхідно зазначити, що оскільки освітня програма «Психологія» передбачає підготовку фахівців, які працюють з людськими емоціями, сам гарант має демонструвати високий рівень психологічної фасилітації та турботи про ментальне здоров'я своєї команди, сприяти профілактиці емоційного вигорання професорсько-викладацького складу. Часто члени групи забезпечення (викладачі-практики) суміщають викладацьку діяльність із консультативною або клінічною практикою, що підвищує ризик емоційного виснаження. В таких умовах гарант ОП постає не лише як адміністратор, а й як модератор психологічного клімату.

Професійна компетентність гаранта також виявляється у здатності раціонально делегувати повноваження під час підготовки до акредитації. Справедливий розподіл завдань (підготовка силабусів, збір сертифікатів, опис матеріально-технічної бази) запобігає «піковим» перевантаженням окремих колег. Важливо також впроваджувати елементи супервізії або інтервізії всередині кафедри, де члени робочої групи можуть обговорити труднощі в реалізації програми без страху адміністративного тиску. Регулярне підкріплення досягнень викладачів

(схвалення публікацій, успішно проведених тренінгів, виграних грантів тощо) є одним з ключових елементів профілактики професійного вигорання. Важливим фактором виступає фізичне та емоційне благополуччя самого гаранта. Адже він, як і інші члени науково-педагогічного складу, займається навчальною, науковою, організаційною та методичною діяльністю, передбаченою контрактом. А надбавки чи доплати за додаткове навантаження гаранта, зазвичай немає, якщо це не передбачено колективним договором, положенням про оплату праці та окремими наказом ректора.

Таким чином, фасилітаційна компетентність гаранта стає невід'ємною частиною його професійного профілю, забезпечуючи сталість кадрового потенціалу освітньої програми. Це критично важливо для спеціальності «Психологія», де професійна ідентичність викладачів безпосередньо впливає на якість підготовки майбутніх фахівців.

Отже, компетентнісний профіль гаранта ОП «Психологія» є інтегративним утворенням. Загальні компетентності забезпечують життєздатність програми як соціального проекту, тоді як професійні – гарантують її наукову та практичну валідність. Удосконалення цих компетентностей через постійне підвищення кваліфікації є запорукою успішної акредитації програми та конкурентоспроможності випускників-психологів. Перспективи подальших досліджень з даної теми полягають у розробці інструментарію для оцінювання ефективності діяльності гарантів ОП у закладах вищої освіти.

Література:

1. Єременко О., Бутенко А. Правовий статус, професійний та демографічний портрет гаранта освітньої програми. *Право України*. 2021. № 2. С. 171–185.

2. Положення про гаранта освітньої програми у донецькому державному університеті внутрішніх справ URL: <https://share.google/ekwIQL4UAxrlbx92v> (дата звернення: 25.02.2026).

3. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 25.02.2026).

4. Стандарт вищої освіти України із галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 «Психологія» <https://surl.it/bldpmp> (дата звернення: 25.02.2026).